

LINDA MOLIN-KARAKOC

Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantuminen opetuksen avulla – Oppimisen ja onnistumisen kokemusten avaintekijät

Molin-Karakoc, Linda. 2020. MAAHANMUUTTAJAOPPILAIEN VOIMAANTUMINEN OPETUKSEN AVULLA – OPPIMISEN JA ONNISTUMISEN KOKEMUSTEN AVAINTEKIJÄT. *Kasvatus* 51 (5), 592–605.

Katsauksessa tarkastellaan maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista opetuksen avulla. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumiseen liittyviä tekijöitä sekä yhdistää ja analysoida aiheesta tehtyä kasvatustieteellistä tutkimusta. Tutkimus toteutettiin integroivana kirjallisuuskatsauksena, ja aineisto analysoitiin teoria-ohjaavan sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksen tulokset osoittavat, että maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista käsittelevä kasvatustieteellinen tutkimus perustuu lähinnä laadullisiin menetelmiin sekä oppilaiden ja opettajien kertomuksiin. Voimaantumisen prosessi on dynaaminen ja muuttuva, ja siihen vaikuttavat sekä oppilas, opettaja että oppimisympäristö. Maahanmuuttajaoppilaan motivaation, itsenäisyyden ja metakognition ohella voimaantumista edistävät monipuoliset opetustilanteet, opettajien yhteistyö sekä reflektio, kuten myös osaamisen tunnistamista, vuorovaikutusta ja verkostoitumista tukeva oppimisympäristö. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää opetuksen kehittämisessä ja maahanmuuttajaoppilaiden menestyksellisten oppimiskokemusten lisäämisessä.

Asiasanat: maahanmuuttajaoppilaat, voimaantuminen, oppimiskokemukset, oppimisympäristö, integroiva kirjallisuuskatsaus

Johdanto

Maahanmuuttajaoppilaiden määrän lisääntyminen suomalaisissa kouluissa on jatkunut voimakkaana 1990-luvulta asti (Saukkonen 2016). Oppilasjoukon moninaistuessa maahanmuuttajaoppilaita vahvistavan ja heidän

opintomenestystään tukevan opetuksen järjestäminen ei kuitenkaan ole ollut ongelmallista koululle ja sen opetushenkilökunnalle, vaan se on yhä avoin, tärkeä kysymys (Molin-Karakoc & Ikola 2019; Yeasmin, Uusiautti

& Määttä 2020). Koulutusjärjestelmässämme näkyvää huolestuttava kehityskulku, jossa maahanmuuttajaoppilaat ovat suuremmassa vaarassa syrjäytyä kuin kantaväestöön kuuluvat oppilaat (Kalalahti, Niemi, Varjo & Jahnukainen 2020; Myrskylä 2011; OECD 2015) ja jossa maahanmuuttajaoppilaiden alisuoriutuminen muun muassa matematiikassa ja tiedeaineissa on ollut havaittavissa jo muutaman vuoden ajan (Harju-Luukkainen, Nissinen, Sulkunen, Suni & Vettenranta 2014; OECD 2018). Maahanmuuttajaoppilaiden nykyinen tilanne kertoo vahvasta tarpeesta panostaa syvällisemmin oppilaiden kukoistamisen sekä mahdollisten opintomenestystä tukevien tekijöiden tunnistamiseen. On kuitenkin syytä huomauttaa, että maahanmuuttajaoppilaita lähestytään monissa opetusohjelmissa ja opetusalan tutkimuksissa heidän heikkouksiensa eikä vahvuksiensa näkökulmasta, ja heidän persoonalliset piirteensä, voimavaransa ja osaamisensa jäävät täten usein huomaamatta (González 2005; Pusa 2015). Positiivisten oppimiskokemusten varmistamiseksi maahanmuuttajaoppilaiden osaamisen, osallisuuden ja itsetunnon olisi siksi oltava opetuksessa etusijalla, mikä kasvattaisi heitä oppijoina (Taskinen 2017; Yeasmin & Uusiautti 2018).

Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista ja voimavarojen kartuttamista on tutkittu lähinnä non-formaalien opetuksen kannalta (Gutiérrez 2008; Yeasmin ym. 2020) tai oppilaita tukevia yhteiskunta- tai koulutusraken- teita tarkastelemalla (esim. Jahnukainen, Kalalahti & Kivirauma 2019; Yeasmin & Uusiautti 2018). Samalla on kuitenkin pohdittava, millaisia mahdollisuuksia luokkahuone tarjoaa tai voi tarjota maahanmuuttajaoppilaiden kukoistamiselle, sillä opettajalta, luokkakavereilta ja oppimisympäristöltä saadun itsetuntoa ja osaamista kohentavan palautteen on osoitettu vaikuttavan oppilaiden onnistumisen tunteeseen oppijoina heidän lähtökohdistaan riippumatta (González 2005; Molin-Karakoc & Ikola 2019). Siksi luokkahuonetasolla luodut oppimisen ja onnistumisen kokemukset voidaan katsoa hyvinkin tärkeiksi.

Tämä integroiva kirjallisuuskatsaus tarkastelee maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista luokkahuoneessa annettavan opetuksen avulla. Tutkimuksessa keskitytään maahanmuuttajaoppilaiden sisäistä vahvistamista mahdollistavien tekijöiden tarkasteluun ja siihen, miten maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista on kasvatustieteellisissä tutkimuksissa tähän mennessä lähestytty. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Millaista tutkimusta maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta on tehty?
- Miten maahanmuuttajaoppilaat voimaantuvat opetuksen avulla?

Artikkeli jakaantuu viiteen päälukuun. Seuraavassa pääluvussa käsitellään maahanmuuttajaoppilaiden opetuksen nykytilaa ja avataan sekä pohdiskellaan voimaantumisen käsitettä ja sen soveltamista maahanmuuttajaoppilaiden opetukseen. Tutkimuksen aineisto ja analyysi -luvussa käydään läpi tutkimuksen kulkua ja metodologiaa. Tulokset-luvussa esitellään tutkimuksen tuloksia. Pohdinta- ja Johtopäätökset-luvuissa keskustellaan tutkimustulosten soveltamismahdollisuuksista opetuksessa sekä jatkotutkimustarpeista.

Maahanmuuttajaoppilaat ja voimaantuminen opetuksen avulla

Maahanmuuttajaoppilaat ja opetuksen nykytila

Maahanmuuttajaoppilaiden määrä kasvaa Suomessa enenevästi. Tilastokeskuksen mukaan Suomessa oli vuoden 2018 lopulla 90 764 ulkomaalaistaustaista lasta (Tilastokeskus 2018), ja maahanmuuttajaoppilaiden määrä kouluissa on kasvanut 1990-luvulta asti (Saukonen 2016). On kuitenkin korostettava, että maahanmuuttajaoppilaat ovat hyvin heterogeeninen ihmisjoukko, sillä termillä voidaan tarkoittaa joko Suomessa syntynyttä tai Suomeen muuttanutta henkilöä. Kalalahden ym. mukaan maahanmuuttotaukaiset nuoret voivat olla 1) ensimmäisen polven maahanmuuttajia eli itse syntyneet ulkomailla,

2) toisen polven maahanmuuttajia eli heidän huoltajansa ovat syntyneet ulkomailla tai 3) kansainvälisten parisuhteiden lapsia, joiden toinen vanhempi on syntynyt ulkomailla (Kalalahti, Jahnukainen, Kivirauma, Varjo & Zacheus 2020). Maahanmuuttajaoppilaiden opetuksesta keskusteltaessa on olennaista, kenen opetuksesta on kyse. Tässä tutkimuksessa *maahanmuuttajaoppilas* viittaa kaikkiin edellä mainittuihin maahanmuuttajakategorioihin unohtamatta kuitenkaan sitä, että myös eri maahanmuuttajaryhmien ja yksilöiden välillä on eroja.

Lisääntynyt maahanmuutto ja siitä seurannut oppilasryhmien moninaistuminen ovat asettaneet opettajille ja muulle koulun kasvatushenkilökunnalle uusia haasteita. Maahanmuuttajaoppilaiden viimeaikainen alisuoriutuminen PISA-testeissä (Harju-Luukkainen ym. 2014; OECD 2018) sekä korkeampi syrjäytymisriski kantaväestöön nähden (Kalalahti ym. 2020; Myrskylä 2011; OECD 2015) kertovat suuremmasta ongelmasta, joka herättää opetushenkilökunnassa huolta maahanmuuttajaoppilaiden koulumenestyksestä. Maahanmuuttajaoppilaiden kukoistamista opetuksen avulla voidaan siksi luonnehtia hyvin ajankohitaiseksi aiheeksi (Molin-Karakoc & Ikola 2019; Yeasmin ym. 2020).

Maahanmuuttajaoppilailla on oikeus osallistua perusopetukseen, toisen ja kolmannen asteen opetukseen sekä erilaisiin valmentaviin koulutuksiin (Opetushallitus 2017). Erityisesti maahanmuuttajaoppilaille suunnatuissa koulutuksissa keskeisenä kohteena on usein kehittyvän kielen tai peruslukutaidon kehittäminen, joka monesti tulkitaan opettajajohtoisen, oppilaita passivoivan opetuksen järjestämiseksi (Soilamo 2008). Myös peruskoulun oppitunnit ovat tutkimusten mukaan yhä hyvin homogeenisella tavalla perinteisiä (Jyrhämä, Hellström, Uusikylä & Kansanen 2016), vaikka rajallisten opetusmenetelmien ja oppimateriaalien käytön on todettu heikentävän maahanmuuttajaoppilaiden osallistumista ja sitoutuneisuutta oppimiseen (González 2005; Molin-Karakoc & Ikola 2019; Pitkänen-Huhta

& Mäntylä 2014; Valdés 2004). Lisäksi aineenopettajien tieto tai ymmärrys siitä, miten maahanmuuttajaoppilaita voidaan tukea luokassa, on havaittu suppeaksi (Lankinen 2019; Sinkkonen & Kyttälä 2014). Edellä mainitut, maahanmuuttajaoppilaiden suorituksiin ja oppimiskokemuksiin kielteisesti vaikuttavat tekijät puhuvat siksi sen puolesta, että maahanmuuttajaoppilaita kasvattavia ja kohentavia avaintekijöitä luokkahuoneessa on tutkittava lisää.

Voimaantumisen opetuksen avulla

Voimaantuminen tarkoittaa ihmisen sisäistä vahvistumista, johon yksilön ohella vaikuttavat myös toiset ihmiset ja sosiaaliset rakenteet (Siitonen 1999). Voimaantuminen on kuitenkin yleisemmin liitetty kriittisestä sosiaali-teoriasta lähtöisin olevaan ajatukseen valtaistumisesta (Freire 1970; Mattila 2008). Tämä ajatus on kytkeytynyt vähemmistöryhmien ja sorrettujen elinolojen ja hyvinvoinnin parantamiseen (Mahlakaarto 2010), ja myös organisaatioteoriassa yhteisön strukturaalinen voima ja koulutuksen tarjoamat mahdollisuudet liitetään yksilöiden voimaantumiseen yhteisöllisyyden, osallisuuden ja ulkoisesti annettun voiman avulla (Heikkilä & Heikkilä 2005). Näissä teorioissa yksilön tahdonvoima tai sisäiset voimavarat kuitenkin sivuutetaan. Zimmerman (2000) ja Siitonen (1999) taas luonnehtivat voimaantumista lähinnä mielensisäiseksi prosessiksi. Heidän mukaansa voimaantuminen kytkeytyy yksilön kehittymiseen hänen kasvamiselleen ja kehittymiselleen annettujen mahdollisuuksien valossa, jossa ihmistä pidetään aktiivisena toimijana (Siitonen 1999; Zimmerman 2000). Ihmisen kyvykkyys ja vahvuus ovat silti suurelta osin yhteydessä muihin toimijoihin, sillä ihmisen henkilökohtaiseen kehittymiseen ja toiminnan mahdollistamiseen vaikuttavat luonnollisesti ulkoiset tekijät: toiset ihmiset ja sosiaaliset rakenteet (Määttä & Uusitalo 2008; Niemi 2002).

Oppilaan motivaatio ja oppimiseen sitoutuminen ovat voimaantumisen tärkeitä osatekijöitä, jotka vaihtelevat eri oppilailla (Deci & Ryan 2008; Siitonen 1999). Lonka ym. (2008)

toteavat tutkimuksessaan lääketieteen opiskeli-joista oppilaan voiman tunteen, mukaan lukien hänen motivaationsa, itsesäätelykykynsä ja affektiiviset tekijät, olevan suorassa yhteydessä tämän koulusuorituksiin ja mahdollisiin keskeytyksiin. Näitä tekijöitä tukeva oppimisympäristö on Lonkan ym. (2008) mukaan olennainen tiettyjen oppilaiden alisuoriutumiseen ja koulusta syrjäytymiseen puuttumisen kannalta.

Kasvatus ja tuki vaikuttavat laajalti siihen, miten oppilaat kykenevät tarttumaan omien vahvuuksiensa kasvattamismahdollisuuksiin. Opettajat ja kasvattajat voivat omilla ratkaisuillaan tukea oppilaan voimavarojen löytymistä ja vahvistumista (Määttä & Uusitalo 2008; Stone 1995). Niemen (2002) ja Siitosen (1999) mukaan oppilaiden kyvyllä vaikuttaa oppimisensa tapoihin ja sisältöön, toisin sanoen oppimisen hallintamahdollisuuksiin, on merkitystä heidän motivaatiolleen, vastuunottamiselleen ja itsenäiselle oppimiselleen (Niemi 2002; Siitonen 1999). Siksi voidaan myös olettaa, että opettajilla on keskeinen rooli oppilaita vahvistavan opetuksen suunnittelussa ja toteutumisessa (Yeasmin & Uusiautti 2018).

Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantuminen

Maahanmuuttajaoppilaita koskevat tutkimukset ja koulutukset keskittyvät usein oppilaiden heikkouksiin (Saario 2012). Oppimisympäristöstä ja muilta ihmisiltä saatu negatiivinen palaute, valtaväestön kielteiset asenteet tai koulun marginalisoivat sosiaaliset rakenteet voivat hankaloittaa oppilaan sisäistä kasvua (Niemi 2002; Siitonen 1999), ja siksi olisi löydettävä keinoja, jotka auttaisivat varsinkin kantaväestöstä erillään opiskelevia maahanmuuttajaoppilaita kukoistamaan ja kasvattamaan voimavarojaan. Määttä ja Uusitalo (2008) esittävät, että pelkästään oppilaiden vahvuuksiin keskittymällä nämä opetukseen ja kouluun liittyvät ongelmat eivät kuitenkaan poistu, vaan haastavia tilanteita olisi myös analysoitava ratkaisujen löytämiseksi. Positiiviset voimavarat voivat toisaalta toimia puskurina ongelmien ja häiriöiden huononemista vastaan (Määttä & Uusitalo 2008).

Opetuksen yksilöllistäminen on noussut maahanmuuttajaoppilaiden onnistuneen oppimisen osatekijäksi (Lankinen 2019; Opetushallitus 2015; Sinkkonen & Kyttälä 2014; Yeasmin & Uusiautti 2018). Opetuksen yksilöllistämässä maahanmuuttajaoppilaan minäpysyvyyttä, motivaatiota ja itsenäistä oppimista tuetaan eri keinoin, ja yksilöllisen osaamisen huomioiminen opetuksessa on osoittautunut hyödylliseksi muun muassa maahanmuuttajaoppilaiden itsetunnon kehittämiseksi ja tavoitteiden asettelulle (Yeasmin ym. 2020). Lisäksi vuorovaikutustilanteiden lisääminen on havaittu tukevan maahanmuuttajaoppilaiden voimavaroja (Vuorikoski & Kiilakoski 2005). Tutkimustieto maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta on kuitenkin vielä alustavaa ja hajanaista (Yeasmin ym. 2020). Olemassa olevan tutkimustiedon yhdistäminen maahanmuuttajaoppilaita voimaannuttaviin menetelmiin voisi hyödyttää sekä oppilaita että opettajia ja antaa viitteitä siitä, miten positiivisia oppimiskokemuksia voitaisiin luokkahuoneessa tehokkaammin saada aikaan. Pitkällä aikavälillä tämäntyyppinen kartoittaminen voisi myös auttaa löytämään uusia ratkaisuja maahanmuuttajaoppilaiden alisuoriutumisen ja syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

Tutkimuksen aineisto ja analyysi

Tutkimuksen metodologia

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on kasvatustieteellinen teoria voimaantumisesta maahanmuuttajaoppilaan voimaantumisen tarkastelussa. Tutkimus on toteutettu integroivana kirjallisuuskatsauksena. Se on kriittinen katsausmenetelmä, joka tiivistää viimeisimmän tutkittavaa ilmiötä käsittelevän kokemusperäisen ja teoreettisen kirjallisuuden (Salminen 2011). Kasvatustieteissä integroivaa kirjallisuuskatsausta on käytetty lisäämään tietoa uudesta tai vanhasta aiheesta sekä valottamaan tiettyjen termien soveltamista kirjallisuudessa jonkin teorian kehittämiseksi tai uusien mallien luomiseksi (Perignat & Katz-Buonincontro 2019). Tätä kirjallisuuskatsaustyyppiä voidaan

siten pitää sopivana menetelmänä, kun tarkoituksena on tutkia aiheesta jo tehtyä tutkimusta, analysoida ja arvioida tutkimustuloksia tai tehdä niiden perusteella synteysi uuden mallin kehittämiseksi.

Tutkimuksessa on seurattu Whittemoren ja Knaflin (2005, 13) ohjeistuksia, joiden mukaan integroivaan kirjallisuuskatsaukseen kuuluu viisi vaihetta: 1) ongelman tunnistaminen sekä katsauksen tarkoituksen ja toteutuksen määrittelemineen, 2) kirjallisuuden ja tutkimusten haku ongelman selvittämiseksi tai selkeyttämiseksi, 3) tutkimustehtävän kannalta relevantin aineiston arviointi ja jakaminen eri relevanssikategorioihin, 4) aineiston analyysi, luokittelu ja synteysin tekeminen sekä 5) tutkimustulosten synteysin esittely.

Tutkimuksen aineisto

Tutkimusaihe ja aineisto on rajattu ainoastaan Suomessa tehtyihin suomen- tai englanninkielisiin teoreettisiin ja empiirisiin tutkimuksiin. Maantieteellisen rajauksen avulla voidaan tarkastella tiettyyn kontekstiin sijoittuvaa ilmiötä, kuten Suomessa tehtyjä tutkimuksia maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta. Katsaus on rajattu ajallisesti viimeisten kymmenen vuoden aikana tehtyihin tutkimuksiin (2009–2019), sillä voimaantuminen on käsitteenä ja teoriana melko uusi. Voimaantumista tarkastelevat kasvatustieteelliset tutkimukset voidaan siksi olettaa tuoreiksi. Tutkimus ei rajoitu ainoastaan tietyllä koulutasolla tehtyihin tai tietyissä julkaisuissa julkaistuihin tutkimuksiin.

Kirjallisuuskatsauksen haut tehtiin Doria-, Helka-, Helda- (E-thesis), EBSCO-, ERIC-, Google Scholar- sekä Proquest-tietokannoista. Suomenkieliset hakutermit olivat voimaantuminen (voim*), oppiminen (oppim*), mahdollisuus tai mahdollistaminen (mahdollis*), maahanmuuttaja, oppilas, opiskelija, opetus, opettaminen tai opettaja (opet*). Englanninkieliset hakutermit olivat empowerment tai empowering (empower*), opportunity, learning tai learner (learn*), immigrant tai migrant, teaching tai teacher (teach*). Oleellis-

ten tutkimusten löytämiseksi hakutermeistä koottiin eri yhdistelmiä Boolean operaattoreiden avulla. Tutkimukset arvioitiin ja jaettiin tutkimuskysymysten ja kriteerien kannalta oleellisiin sekä epäoleellisiin. Muun muassa sosiaalialan tutkimukset jätettiin katsauksesta pois, koska niistä puuttuvat pedagogiset asetelmat sekä oppijan roolin tarkastelu.

Kirjallisuushaku tuotti yhteensä 34 kasvatustieteellistä tutkimusta. Niistä 15 sijoittui kouluopetuksen ulkopuolelle, joten niitä ei sisällytetty katsaukseen. Neljä pro gradu -tutkielmaa jätettiin pois aineistosta, koska niiden tieteellisestä tasosta ei ole varmuutta. Lopulliseen aineistoon valikoitui täten 15 korkeatasoista tutkimusta.

Tutkimusaineiston analyysi

Aineiston analyysimenetelmänä oli teoriaohjaava sisällönanalyysi (Elo ym. 2014; Grbich 2007; Tuomi & Sarajärvi 2009). Sisällönanalyysi on menetelmänä hyödyllinen verbaalista aineistoa käyttävissä tutkimuksissa, kuten esimerkiksi kirjallisuuskatsauksissa. Menetelmän avulla tutkittavaa ilmiötä voidaan tarkemmin kuvailla ja määritellä sekä muodostaa sitä tarkentavia kategorioita, käsitteitä, käsitejärjestelmiä, käsitekarttoja tai malleja. (Elo ym. 2014.) Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysiä ohjasivat kasvatopsykologiset voimaantumisteoriat ja niihin kuuluvat käsitteet sekä tutkimusten arviointiin käytetyt kategoriat. Nämä yhdessä muodostivat tutkimuksessa käytetyn analyysirungon. Sisällönanalyysiä käytettiin myös useasti esiintyvien asiansanojen tai sisältöluokkien kvantifointiin tai sisällönerittelyyn, mikä edesauttoi valottamaan tärkeitä tutkimustuloksia (ks. esim. Elo ym. 2014; Grbich 2007).

Sisällönanalyysiä on analysointimenetelmänä kritisoitu sen väljyyden vuoksi (Tuomi & Sarajärvi 2009). Luotettavuuden edistämiseksi analyysiprosessin havainnollistaminen on siksi tärkeää, kuten myös aineiston, tutkimusongelman, tutkimustulosten ja pohdinnan välisen yhteyden osoittaminen (Elo ym. 2014). Tässä tutkimuksessa analyysi toteutettiin siten, että tutkimusmateriaali järjestettiin

ensin selkeään ja tiiviiseen muotoon, jotta tutkimusmateriaalin sisältämää informaatiota ei menetetty. Aineisto koodattiin järjestämällä usein esiintyvät yksiköt eli sanat, ilmaiset, asiat, ajatuskokonaisuudet tai merkitykset hierarkkisesti analyysirungon sisälle. Kun tutkimuskysymysten kannalta turha tieto oli karsittu pois, materiaali luokiteltiin, minkä jälkeen koodattuja yksiköitä sekä sisältöluokkia verrattiin, analysoitiin ja järjestettiin vielä perusteellisemmin. Tulokset suhteutettiin tutkimuskysymyksiin, ja yleisimpien asiasanojen ja luokkien frekvenssit laskettiin sen perusteella, miten monessa tutkimusartikkelissa niitä käytettiin verrattuna artikkeleiden kokonaismäärään. Analyysin lopullisessa vaiheessa luokis-

ta, niiden osatekijöistä sekä luokkien välisistä suhteista tehtiin syntetisoiva malli maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen havainnollistamiseksi.

Tulokset

Tutkimukset maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta

Katsauksen tarkoituksena oli tarkastella ja luoda aiempaa selkeämpi, kriittisempi kuva maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta sekä voimaantumista käsittelevistä suomalaisista tutkimuksista. Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista tarkastelevat tutkimukset tiivistettiin taulukkoon 1.

TAULUKKO 1. Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta tehdyt kasvatustieteelliset tutkimukset Suomessa

Tutkimuksen tekijät	Tutkimuksen tyyppi	Tutkimuksen aihe	Tutkimuksen metodologia	Tutkimuksen aineisto
Saario (2012)	Väitöskirja	Kielen ja sisällön opetuksen yhdistäminen yhteiskuntaopissa S2-oppilaiden oppimista mahdollistavaksi	Laadullinen, etnografinen tutkimus	Neljän oppitunnin havainnointi, 14 yläkouluoppilaan ja kolmen opettajan haastattelut
Taskinen (2017)	Väitöskirja	Maahanmuuttajaoppilaiden osallisuutta edistävät luokkahuonekäytänteet valmistavassa luokassa	Design-tutkimus	Kymmenen yläkouluoppilaan ja yhden opettajan haastattelut
Pusa (2015)	Tutkimusartikkeli	Maahanmuuttajien osaamispotentiaalinn käyttöönnotto kouluissa	Kirjallisuuskatsaus	Teoreettinen aineisto
Kemi (2014)	Tutkimusartikkeli	Teknologiavälitteisen S2-opetuksen kehittäminen	Pilottitutkimus	Teoreettinen aineisto, pilottiprojektin materiaaleja
Kemi (2019)	Tutkimusartikkeli	Maahanmuuttajajärityisoppilaiden tuet ja mahdollisuudet	Pilottitutkimus	Opettajakysely (n = 24)
Larsson (2011)	Tutkimusartikkeli	Maahanmuuttajien osaamisen tunnistaminen ja hyväksi todetut opetuskäytänteet	Laadullinen tutkimus	20 aikuisopiskelijan oppimispäiväkirjat

TAULUKKO 1. Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen tehty kasvatustieteelliset tutkimukset Suomessa

Tutkimuksen tekijät	Tutkimuksen tyyppi	Tutkimuksen aihe	Tutkimuksen metodologia	Tutkimuksen aineisto
Vaarala (2018)	Tutkimus-artikkeli	Vuorovaikutus, toiminnallisuus ja limittäiskieleily S2-oppimisen mahdollistajina	Etnografinen tapaus-tutkimus	LUVA-opiskelijoiden, rehtorien ja opettajien haastattelut ja luokkahuonehavainnointit
Toivikko, Sinkkonen, Wallin & Eskola (2017)	Tutkimus-artikkeli	Maahanmuuttajaoppilaiden ystävyysuhteet ja näiden vaikutus oppimiseen	Monimenetelmällinen tutkimus	49 ala- ja yläkoulu-laisen kehyskertomukset
Vuonokari-Kämäräinen & Paatero (2019)	Tutkimus-artikkeli	S2-oppilaiden oppimistarpeet	Laadullinen tapaus-tutkimus	Kolmen korkeakouluopiskelijan haastattelut
Aalto, Mustonen & Tukia (2009)	Tutkimus-artikkeli	S2-kieliopetuksen pedagoginen kehittäminen ja maahanmuuttajaoppilaiden kielenkäyttötarpeet	Dokumentti-analyysi	Vuosina 2000–2007 ilmestyneet oppikirjat
Sinkkonen & Kyttälä (2014)	Tutkimus-artikkeli	Perusopetukseen valmistavan opetuksen hyväksi todetut opetuskäytänteet	Laadullinen tutkimus	Kahdeksan opettajan haastattelut
Yeasmin & Uusiautti (2018)	Tutkimus-artikkeli	Maahanmuuttajaoppilaiden koulussa onnistumiseen vaikuttavat tekijät Suomessa ja Singaporessa	Kirjallisuuskatsaus	Teoreettinen aineisto
Karttunen & Juusola (2019)	Tutkimus-artikkeli	S2-opetuksen ja verkko-oppimisen tuomat edut maahanmuuttajaoppilaille	Pilottitutkimus	Teoreettinen aineisto, pilottitutkimuksen materiaaleja
Junttila, Lassila, Määttä & Uusiautti (2013)	Tutkimus-artikkeli	Maahanmuuttajaoppilaan lukemisen oppimiseen vaikuttavat tekijät ja mahdollisuudet	Laadullinen tapaus-tutkimus	Kahden luokanopettajan, yhden erityisopettajan ja kolmen alakouluoppilaan haastattelut
Pitkänen-Huhta & Mäntylä (2014)	Tutkimus-artikkeli	Maahanmuuttajaoppilaiden vieraan kielen opetuksen mahdollisuudet ja haasteet	Pilottitutkimus	Verkkokysely aineenopettajille (n = 19)

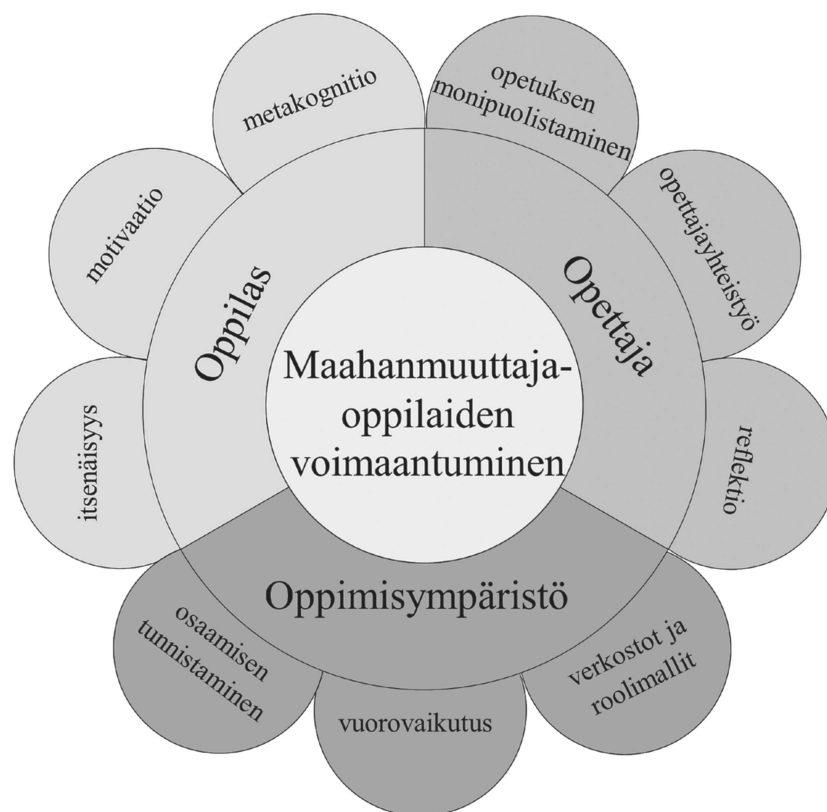
Katsauksessa ilmeni, että merkittävässä osassa maahanmuuttajaoppilaan voimaantumista käsittelevistä tutkimuksista tarkasteltiin maahanmuuttajaoppilaiden toisen tai vieraan kielen oppimista tai opetusta (10/15). Toiseksi eniten oli maahanmuuttajien opetuksen kehittämistä käsitteleviä tutkimuksia (7/15). Vähiten aineistossa oli tutkimuksia oppilaiden yksilöllisistä vahvuuksista tai tarpeista (3/15) ja tutkimuksia opetusmenetelmistä, joiden avulla voidaan parantaa maahanmuuttajaoppilaiden kyvykkyyttä (4/15).

Suurin osa tutkimuksista oli suomenkielisiä (13/15), ja niistä kaksi oli väitöskirjatutkimuksia. Tutkimukset jakautuivat eri kouluasteille melko tasaisesti. Viisi tutkimusta keskittyi aikuisiin (5/15), kaksi lukioikäisiin (2/15) ja loput ala- tai yläkouluikäisiin maahanmuuttajaoppilaisiin (7/15). Sukupuolijakaumia ei tutkimuksissa eritelty, vaan jokaisessa tutkimuksessa tarkasteltiin sekä naispuolisia että miespuolisia maahanmuuttajaoppilaita.

Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista käsitteleviä tutkimuksia luonnehtivat lisäksi laadullinen ote ja pieni otanta (14/15). Kolmasosa (5/15) tutkimuksista perustui pilottitutkimuksiin tai erilaisiin kokeiluihin, ja vain murto-osa tutkimuksista pohjautui tutkimuskirjallisuudesta saatuun aineistoon (3/15). Empiirisissä tutkimuksissa osallistujina tai tiedon lähteinä toimivat hyvin tasaisesti opettajat (7/15) ja oppilaat (7/15), ja aineistonkeruumenetelminä käytettiin eniten haastatteluja (6/15). Havainnointia (3/15), kyselyitä (2/15) ja oppimispäiväkirjoja tai eläytymismenetelmiä (2/15) käytettiin tutkimuksissa muita menetelmiä vähemmän.

Voimaantumisen avaintekijät opetuksessa

Tutkimustulokset osoittivat maahanmuuttajaoppilaan voimaantumisen olevan sidoksissa moniin tekijöihin. Aineiston perusteella tehty analyysi ja synteesi johtivat kuvailevaan malliin maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta (kuvio 1).

KUVIO 1. Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen osatekijät

Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisprosessit ovat katsauksessa tarkasteltujen tutkimusten mukaan sidoksissa joko oppilaaseen, opettajaan tai oppimisympäristöön. Maahanmuuttajaoppilaan motivaatio, itsenäisyys ja oppimisen taidot ilmenivät useassa tutkimuksessa häntä vahvistavana piirteenä (15/19). Oppilaan minäpystyvyyttä, motivaatiota ja vastuun ottamista edisti Aallon, Mustosen ja Tukian (2009) tutkimuksessa oppilaan pääsy asiantuntijan rooliin, kun taas Toivikon, Sinkkosen, Wallinin ja Eskolan (2017), Kemin (2014), Junttilan, Lassilan, Määtän ja Uusiauttin (2013) sekä Taskisen (2017) tutkimuksissa ehdotettiin, että näitä mielensisäisiä prosesseja vahvistivat valinnat tai omien mielialaisten opiskelu. Motivaation suuntaajina toimivat Junttilan ym. (2013), Taskisen (2017) sekä Toivikon ym. (2017) tutkimuksissa myös oppilaan tausta tai sosiaaliset taidot. Itsenäinen työskentely ja metakognitiiviset taidot todettiin myös maahanmuuttajaoppilasta voimaannuttaviksi osatekijöiksi, jotka auttoivat oppilasta tunnistamaan osaamisensa sekä oppimaan tietoisesti (Kemi 2019; Pusa 2015; Vuonokari-Kämäräinen & Paatero 2019). Luokan heterogeenisyyden todettiin kuitenkin häiritsevän maahanmuuttajaoppilaan tietoista, tavoitteellista ja itsenäistä oppimista (Vuonokari-Kämäräinen & Paatero 2019). Kemin (2019) tutkimuksessa oppilaan halu tai kyky oppia ja tavoitella jotain uutta oli tilanteeseen sidottu tai muuttuva.

Opettajan rooli maahanmuuttajaoppilaan voimavarojen kasvattamisessa esiintyi myös monessa tutkimuksessa (11/15). Monipuolisten opetustilanteiden, jotka pohjautuivat sekä itsenäiseen (Kemi 2019) että yhteistoinnalliseen (Larsson 2011; Taskinen 2017) oppimiseen, todettiin tutkimuksissa vahvistavan maahanmuuttajaoppilaiden kukoistamista luokassa. Lisäksi opettajan kiinnostus ja lähestyttävyyden maahanmuuttajaoppilasta kohtaan kasvattavat tutkimusten mukaan oppilaan motivaatiota ja minäpystyvyyttä (Karttunen & Juusola 2019; Larsson 2011). Opettajan hyödyntämä lisäoppimateriaali toimi op-

pilaiden voimavaroja esille tuovana ponnahduslautana (Aalto ym. 2009). Toivikon ym. (2017) mukaan muun muassa taito- ja tiedeaineissa syntyi monipuolisia opetustilanteita, joissa maahanmuuttajaoppilaiden vahvuuksia havaittiin ja vaalittiin. Maahanmuuttajaoppilaan voimaantumista tuki tulosten perusteella lisäksi opettajien yhteistyö. Karttusen ja Juusolan (2019) tutkimuksessa ilmeni, että opettajien välillä käyty dialogi oppilaasta ja toimivista ja toimimattomista opetustilanteista kartutti opettajan kokemusta maahanmuuttajaoppilasta voimaannuttavista menetelmistä, ja myös Yeasmin ja Uusiautti (2018) painottivat tutkimuksessaan opettajien roolia mahdollisuuksien antajina. Opettajien täydennyskoulutuksen tarve nostettiin silti esille (Pitkänen-Huhta & Mäntylä 2014; Sinkkonen & Kyttälä 2014). Sinkkosen ja Kyttälän (2014) tutkimuksen mukaan opettajan jatkuva reflektio auttoi häntä löytämään maahanmuuttajaoppilaistaan niitä persoonallisia piirteitä, kykyjä ja osaamista, jotka edistivät heidän oppimistaan.

Oppimisympäristö havaittiin useimmissa tutkimuksissa olennaisen tärkeäksi maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen kannalta (10/15). Osaamisen ja kykyjen tunnistamiseen liittyvät ongelmat mainittiin Pusan (2015) ja Kemin (2014, 2019) tutkimuksissa voimaannuttavan opetuksen hidasteina. Arviointiin liittyvä ongelmallisuus koettiin hankalimpana korkeakoulutasolla opiskelevien maahanmuuttajaopiskelijoiden keskuudessa. Heillä oli erilaisia näkemyksiä siitä, mitä kaikkea heidän kuuluisi osata ja miten erilaisista osaamista voitaisiin näyttää (Kemi 2014, 2019; Pusa 2015). Toisaalta monikielisyys tunnistamiseen liittyvä problematiikka hankaloitti myös lukiossa opiskelevien maahanmuuttajaoppilaiden osaamisen hyödyntämistä opetuksessa (Pitkänen-Huhta & Mäntylä 2014). Vuorovaikutuksen laatu ja määrä oppimisympäristössä sekä vuorovaikutustilanteisiin pääsy osoittautuivat tutkimuksissa kriittisiksi, voimaantumista edistäviksi osatekijöiksi, jotka johtivat maahanmuuttajaoppilaan itsetietoisuuden kasvamiseen (Yeas-

min & Uusiautti 2018) ja tukivat elinikäistä oppimista (Larsson 2011). Palautteen antamisen ja saamisen (Sinkkonen & Kyttälä 2014; Vuonokari-Kämäräinen & Paatero 2019), pienryhmätyöskentelyn (Taskinen 2017) sekä opetus teknologian (Kemi 2014; Karttunen & Juusola 2019) havaittiin edistävän vuorovaikutusta ja voimaannuttavan maahanmuuttajaoppilaita. Verkostot ja roolimallit olivat myös olennaisia voimavarojen tukemiselle: omaa äidinkieltä puhuvat roolimallit (Junttila ym. 2013; Pitkänen-Huhta Mäntylä 2014; Sinkkonen & Kyttälä 2014; Taskinen 2017; Vaarala 2018) tai koulun ulkopuoliset sosiaaliset ja akateemiset verkostot (Karttunen & Juusola 2019) vahvistivat tutkimuksissa maahanmuuttajaoppilaiden osallistumista ja motivoivat heitä oppimaan. Vaarala (2018) totesi suomenkielisten kavereiden ja kieliroolimallien puutteen jopa hidastavan maahanmuuttajaoppilaiden kehittymistä oppijoina. Karttunen ja Juusolan (2019) tutkimuksessa verkko-opetuksen tuomat verkostoitumismahdollisuudet ja asiantuntijakontaktit taas edistivät maahanmuuttajaoppilaiden motivaatiota, sitoutuneisuutta ja itsenäistä työskentelyä, mikä johti monen oppilaan oppimistavoitteiden ylittämiseen.

Pohdinta

Tässä katsauksessa selvitettiin, millaista tutkimusta maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen on tehty ja miten maahanmuuttajaoppilaat voimaantuvat opetuksen avulla. Tuloksista voi päätellä, että vaikka monessa tutkimuksessa ja koulutuksessa maahanmuuttajaoppilaan rooli on yhä "heikko" taikka passiivinen (González 2005; Saario 2012), useissa voimaantumista tutkivissa artikkeleissa ja väitöskirjoissa maahanmuuttajaoppilaat pääsevät näyttämään asiantuntijuuttaan. Tutkimusten mukaan aktiivisena tiedontuottajana toimimisen voidaan nähdä lisäävän maahanmuuttajaoppilaan itsetietoisuutta ja toimintaan osallistumista, mikä voimaannuttaa häntä oppijana (Niemi 2002; Zimmerman 2000). Lisäksi tutkimusten painottuminen laadulli-

siin menetelmiin ja maahanmuuttajaoppilaiden omien kokemusten tarkasteluun viestii, että voimaantuminen koetaan tutkimuksissa vahvasti oppilaslähtöiseksi, mikä jakaa Siitosen (1999), Zimmermanin (2000) ja Niemen (2002) näkemyksen voimaantumisen lähinnä mielensisäisenä prosessina. Myös opettajan näkemykset maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen saivat huomiota, ja opettajat pystyivät tuomaan esille niitä opetukseen ja opetuksen järjestämiseen liittyviä epäkohtia, jotka vaikuttavat siihen, miten hyvin oppilaat pääsevät toteuttamaan itseään (Määttä & Uusitalo 2008; Stone 1995; Yeasmin & Uusiautti 2018). Opettajat havainnollistavat siten myös yhteiskunnan tai koulun rakenteellisia ongelmia (Jahnukainen ym. 2019) ja marginalisoivia käytänteitä (Niemi 2002; Siitonen 1999), jotka voivat hankaloittaa maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista luokahuoneessa. Haastattelujen ja muiden laadullisten menetelmien käyttö tekee kuitenkin maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen kertovista tutkimustuloksista tulkinnanvaraisia, ja siksi voimaantumisen tarkastelu myös objektiivisesti ja monimenetelmällisesti olisi suositeltavaa. Tällaista tarkastelua hankaloittaa kuitenkin mittausvälineiden puute (Niemi 2002; Siitonen 1999; Zimmerman 2000). Uusien mallien, viitekehysten ja mittausvälineiden tuottaminen voimaantumisen tutkimukselle olisi siksi välttämätöntä systemaattisen tiedontuottamisen kannalta.

Oppilaan voimaantuminen on kirjallisuudessa määritelty vaikeaksi käsitteeksi, jonka ilmeneminen on yksilöllistä (Niemi 2002; Siitonen 1999). Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että maahanmuuttajaoppilaiden voimaantuminen on dynaaminen, muuttuva prosessi, jossa kaleidoskoopin tavoin (kuvio 1) yhdistyvät eri osatekijät eri aikaan eri ihmisillä. Koska voimaantumisen prosessi on jatkuva (Niemi 2002; Siitonen 1999) ja tilanteeseen sidottu (Karttunen & Juusola 2019; Kemi 2019; Toivikko ym. 2017), sen lopputuloksesta ei ole varmuutta. Voimaantumisen prosessin yksilöllistä vaihtelua maahanmuut-

tajaoppilaille pohdittiin ainoastaan yhdessä tutkimuksessa (Junttila ym. 2013). Monipuolisemman kuvan aikaansaamiseksi olisi syvennettävä ymmärrystä siitä, miten maahanmuuttajaoppilaat voimaantuvat eri opetustilanteissa pidemmän opintojakson aikana. Tutkimustulokset osoittivat kuitenkin yhtenevästi, että maahanmuuttajaoppilaan motivaatio, itsenäisyys ja metakognitio ovat kriittisiä oppilaan sisäiselle kasvulle ja vahvistumiselle. Tämä tulos puoltaa muun muassa Lonkan ym. (2008) ajatusta kognitiivisten ja affektiivisten tekijöiden yhteydestä oppilaan oppimisen mahdollistamiseen ja opintomenestykseen, jolloin osaamisen, osallisuuden sekä itsetunnon huomioiminen voi johtaa myönteisiin oppimiskokemuksiin (Yeasmin & Uusiautti 2018).

Opettajan rooli maahanmuuttajaoppilaan voimavarojen tukijana oli myös tutkimuksissa kiistaton. Opettajan ammattiosaamiseen voisi olettaa kuuluvan hänen kykynsä tuoda esille niitä ominaisuuksia, jotka parhaiten hyödyttävät oppilaan oppimista ja kehittymistä (Määttä & Uusitalo 2008; Stone 1995). Kuten tutkimustuloksista kävi ilmi, opetustilanteiden monipuolistaminen, yhteisopettajuus ja reflektio loivat aiempaa parempia edellytyksiä maahanmuuttajaoppilaiden oppimiselle ja itsensä toteuttamiselle. Maahanmuuttajaoppilaita voimaannuttavissa opettajan pedagogisissa päätöksissä tulivat myös ilmi opettajan työhön liittyvät haasteet, kuten oppikirjojen yksipuolisuus (Aalto ym. 2009). Maahanmuuttajaoppilaiden voimavarojen tukemiseksi ja vahvuuksien esille nostamiseksi olisi tärkeää varmistaa laadukkaiden, moninaisuutta vaalivien ja oppilaita aktivoivien oppimateriaalien saatavuus, sillä oppimateriaalien puutteellisuus voi myös johtaa Soilamon (2008) ja Jyrhämän ym. (2016) mainitsemaan yksipuoliseen, opettajakeskeiseen opetukseen. On täten pidettävä huolta siitä, että myös opettajat saavat ammattiosaamistaan täydentävissä koulutuksissa tietoa eri tukikeinoista ja uusista oppimateriaaleista.

Oppimisympäristö osoittautui merkittäväksi tekijäksi maahanmuuttajaoppilaan voi-

maantumiselle. Oppimisympäristössä osaamisen tunnistaminen (Pitkänen-Huhta & Mäntylä 2014; Pusa 2015), vuorovaikutustilanteet (Taskinen 2017; Vuonokari-Kämäräinen & Paatero 2019 sekä sosiaaliset verkostot ja roolimallit (Karttunen & Juusola 2019; Toivikko ym. 2017) vahvistivat maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen positiivista kehitystä. Tiede- ja taitoaineiden oppimisympäristöjen (Toivikko ym. 2017) sekä verkkoympäristön (Karttunen & Juusola 2019) maahanmuuttajaoppilaita voimaannuttava rooli on kuitenkin mielenkiintoinen tutkimustulos ja tuo voimaantumiskeskustelulle uutta näkökulmaa. Muun muassa opetusteknologialla on kansainvälisesti vankka tutkimusperusta maahanmuuttajaoppilasta aktivoivana ja voimaannuttavana välineenä ja ympäristönä (esim. Gaved & Peasgood 2017; Ito ym. 2013; Kukulska-Hulme 2019). Tässä tutkimuksessa etä- tai verkko-opiskelu edisti monikielisten oppimateriaalien ja maahanmuuttajaoppilaiden suomenkielisten kontaktien saatavuutta (Karttunen & Juusola 2019; Kemi 2014). Suomalaiset tutkimukset opetusteknologian soveltamisesta maahanmuuttajaoppilaiden opetukseen perustuvat kuitenkin pilottidataan, ja siksi lisätutkimus opetusteknologian roolista laadukkaana oppimisympäristön tukipilarina olisi tieteellisesti hyvin arvokasta. Tutkimus teknologian ja etäopetuksen merkityksestä maahanmuuttajaoppilaiden kukoistamiselle on myös varsin ajankohtainen nykyisen koronavirustilanteen valossa ja sen lisäämän verkko-opetuksen ja sulautuvan oppimisen haasteita ja mahdollisuuksia ajatellen.

Tässä integroivassa kirjallisuuskatsauksessa tarkasteltiin maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumista. Kirjallisuuskatsauksessa laadun ja luotettavuuden arviointi perustuu tutkimuksen tarkkuuteen, toistettavuuteen ja käytännöllisyyteen (Booth, Sutton & Papaioannou 2016). Tässä tutkimuksessa kirjallisuushaun tekeminen tieteellisistä tietokannoista tarkasti määritellyin kriteerein tuki tutkimuksen luotettavuutta ja tieteellisten, tuoreiden tekstien valikointi edisti sen tarkkuutta. Kat-

sausmenetelmä ja analyysiprosessi on kuvattu siten, että tutkimus on myös toistettavissa. Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantuminen on kasvatuksellisesti ajankohtainen aihe ja tutkimustuloksia voidaan myös käyttää maahanmuuttajaoppilaiden opetuksessa, mikä vaikuttaa positiivisesti tutkimuksen sovellettavuuteen. Tutkimuksen aineisto on kuitenkin kaipa, ja siksi tutkimuksen laajentaminen ajallisesti tai maantieteellisesti voisi olla tarpeen. Tutkimuskontekstin laajentaminen suomalaisen kontekstin ulkopuolelle olisi kuitenkin voinut hankaloittaa tulosten siirrettävyyttä.

Tutkimustuloksista muodostuu kuva maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisesta jatkuvasti muuttavana, sosiokognitiivisena ilmiönä. Tähän dynaamiseen ilmiöön vaikuttavat oppilaan yksilöllisen osaamisen ja taitojen ohella myös opettajan osaaminen ja taidot sekä oppimisympäristön resurssit. Maahanmuuttajaoppilaiden voimaantumisen tutkimista on syytä jatkaa, jotta voisimme löytää keinoja lisätä sekä oppilaiden että opettajien valmiuksia ja jotta mittausvälineitä voitaisiin myös kehittää voimaantumisen tarkastelulle luokassa. Lisäämällä tutkimustietoa maahanmuuttajaoppilaan voimaantumisesta ja soveltamalla tätä tietoa opetukseen voimme edistää voimaannuttavaa opetusta, jossa maahanmuuttajaoppilaiden yksilölliset tiedot ja taidot, huomioiva opettaja sekä oppilaita aktivoiva oppimisympäristö ovat keskeisessä asemassa.

Lähteet

- Aalto, E., Mustonen, E. & Tukia, K. 2009. Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. *Virittäjä* 3, 402–423.
- Booth, A., Sutton, A. & Papaioannou, D. 2016. *Systematic approaches to a successful literature review*. 2. painos. London: Sage.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. 2008. Facilitating optimal motivation and psychological well-being across life's domains. *Canadian Psychology* 49 (1), 14–23.
- Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T., Utriainen, K. & Kyngäs, H. 2014. Qualitative content analysis: A focus on trustworthiness. *Sage Open* 4 (1). <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2158244014522633>. (Luettu 1.6.2020.)
- Freire, P. 1970. *Pedagogy of the oppressed*. Käänt. M. Bergman Ramos. New York, NY: Herder and Herder.
- Gaved, M. & Peasgood, A. 2017. Fitting in versus learning: A challenge for migrants learning languages using smartphones. *Journal of Interactive Media in Education* 2017 (1). <https://jime.open.ac.uk/articles/10.5334/jime.436/>. (Luettu 23.3.2020.)
- González, N. 2005. Beyond culture: The hybridity of funds of knowledge. Teoksessa N. González, L. C. Moll & C. Amanti (toim.) *Funds of knowledge: Theorizing practices in households, communities, and classrooms*. Oxon: Routledge, 29–46.
- Grbich, C. 2007. *Qualitative data analysis: An introduction*. London: Sage.
- Gutiérrez, K. 2008. Developing a sociocritical literacy in the third space. *Reading Research Quarterly* 43 (2), 148–164.
- Harju-Luukkainen, H., Nissinen, K., Sulkunen, S., Suni, M. & Vettenranta, J. 2014. Avaimet osaamiseen ja tulevaisuuteen: Selvitys maahanmuuttajataustaisten nuorten osaamisesta ja siihen liittyvistä taustatekijöistä PISA 2012 -tutkimuksessa. Jyväskylän yliopisto, Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Heikkilä, J. & Heikkilä, K. 2005. Voimaantuminen työyhteisön haasteena. Helsinki: WSOY.
- Ito, M., Gutiérrez, K., Livingstone, S., Penuel, B., Rhodes, J., Salen, K., Schor, J., Sefton-Green, J. & Watkins, S. G. 2013. *Connected learning: An agenda for research and design*. The Digital Media and Learning Research Hub Reports on Connected Learning. Irvine, CA: Digital Media and Learning Research Hub.
- Jahnukainen, M., Kalalahti, M. & Kivirauma, J. (toim.) 2019. *Oma paikka haussa – Maahanmuuttotataustaiset nuoret ja koulutus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Junttila, M., Lassila, L., Määttä, K. & Uusiautti, S. 2013. Narratives about immigrant children learning to read in the Finnish language. *Journal of Research in Social Sciences* 1 (2), 12–32.
- Jyrhämä, R., Hellström, M., Uusikylä, K. & Kansanen, P. 2016. *Opettajan didaktiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalalahti, M., Niemi, A-M., Varjo, J. & Jahnukainen, M. 2020. Diversified transitions and educational equality? Negotiating the transitions of young people with immigrant backgrounds and/or special educational needs. *Nordic Studies in Education* 40 (1), 36–54.
- Kalalahti, M., Jahnukainen, M., Kivirauma, J., Varjo, J. & Zacheus, T. 2020. Koulutuspolun löytämistä ja sitoutumista – Toisen asteen opintojen uudelleensuuntaaminen ja maahanmuuttotataustaisuus. *Kasvatus* 51 (4), 409–425.
- Karttunen, M. & Juusola, S. 2019. Maintaining quality online: Piloting an online language course for immigrants in Finland. *Languages* 4 (2). <https://www.mdpi.com/2226-471X/4/2/25>. (Luettu 11.2.2020.)
- Kemi, K. 2014. ESR-projektista kielikoulutusteknologiaa työperäisille maahanmuuttajille. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 5 (4). <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/44466/esr-projektista-kielikoulutustekno>

- logiaa-tyoperaisille-maahanmuuttajille.pdf?sequence=3. (Luettu 31.1.2020.)
- Kemi, K. 2019. Aikuisten maahanmuuttajien oppimisen tuen kehittäminen. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 10 (6). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-lokakuu-2019/aikuisten-maahanmuuttajien-oppimisen-tuen-kehittaminen>. (Luettu 31.1.2020.)
- Kukulkska-Hulme, A. 2019. Mobile language learning innovation inspired by migrants. *Journal of Learning for Development* 6 (2). <https://jld.org/index.php/ejld/article/view/349>. (Luettu 15.5.2020.)
- Lankinen, N. 2019. Pedagoginen kameleontti ja eriyttämisen maailmanmestari – Valmistavan ryhmän opettajan työnkuva ja pätevyys. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 10 (3). <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-huhtikuu-2019/pedagoginen-kameleontti-ja-eriyttamisen-maailmanmestari-valmistavan-ryhman-opettajan-tyonkuva-ja-patevyys>. (Luettu 1.3.2020.)
- Larsson, T. 2011. Lokaalin ja globaalin kohtaamia maahanmuuttajien lähihoitajakoulutuksessa. Teoksessa R. Metsänen & K. Matinheikki-Kokko (toim.) *Lokaaleja ja globaaleja kohtaamia sosiaali- ja terveysalalla*. Hämeenlinna: HAMK AOKK:n julkaisuja 1/2011, 99–107.
- Lonka, K., Sharafi, P., Karlgren, K., Masiello, I., Nieminen, J., Birgegård, G. & Josephson, A. 2008. MED NORD – A tool for measuring medical students' well-being and study orientations. *Medical Teacher* 30 (1), 72–79.
- Mahlakaarto, S. 2010. Subjektiksi työssä: Identiteettiä rakentamassa voimaantumisen kehitysohjelmassa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 394.
- Mattila, H. 2008. Voimaantumisen ydin: Sosiaali- ja terveysalalla toimivien ihmisten mahdollisuuksia voimaantua työssään. *Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet* 151.
- Molin-Karakoc, L. & Ikola, M. 2019. Learning engagement as a target for interventions: A qualitative study of first-generation migrant adolescents in Finnish secondary education. *British Journal of Guidance & Counselling*, 47 (1), 109–122.
- Myrskylä, P. 2011. Nuoret työmarkkinoiden ja opiskelun ulkopuolella. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 12/2011.
- Määttä, K. & Uusitalo, T. 2008. Ihmisen vahvuudet auttavat selviytymään. Teoksessa K. Määttä & T. Uusitalo (toim.) *Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7–9.
- Niemi, H. 2002. Empowering learners in the virtual university: An introduction to the IQ FORM project and its theoretical framework. Teoksessa H. Niemi & P. Ruohotie (toim.) *Theoretical understandings for learning in the virtual university*. Hämeenlinna: Research Centre for Vocational Education and Training, 1–37.
- OECD. 2015. *Helping immigrant students to succeed at school – and beyond*. Paris: OECD.
- OECD. 2018. *Working together: Skills and labour market integration of immigrants and their children in Finland*. Paris: OECD.
- Opetushallitus. 2015. *Maahanmuuttotilastatistiset oppijat*. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/maahanmuuttajataustaiset-oppijat>. (Luettu 1.12.2019.)
- Opetushallitus. 2017. *Perusopetukseen valmistava opetus*. Helsinki: Opetushallituksen julkaisuja 4:2017.
- Perignat, E. & Katz-Buonincontro, J. 2019. STEAM in practice and research: An integrative literature review. *Thinking Skills and Creativity* 31, 31–43.
- Pitkänen-Huhta, A. & Mäntylä, K. 2014. *Maahanmuuttajat vieraan kielen oppijoina: Monikielisen oppilaan kieli-repertuaarin tunnistaminen ja hyödyntäminen vieraan kielen oppitunnilla*. Teoksessa M. Mutta, P. Lintunen, I. Ivaska & P. Peltonen (toim.) *Tulevaisuuden kielenkäyttäjät – Language users of tomorrow*. AFinLAN vuosikirja 2014. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistyksen julkaisuja 72, 89–108.
- Pusa, M-L. 2015. *Maahanmuuttajien osaaminen käyttöön – tunnistamisen lähtökohtia ja hyviä käytäntöjä*. Teoksessa R. Metsänen, P. Pynnönen & K. Kähkönen (toim.) *Esteettä eteenpäin – maahanmuuttajien osaamisen arviointi haku- ja valintatilanteessa*. HAMK AOKK:n julkaisuja 1/2015. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 23–30.
- Saario, J. 2012. *Yhteiskuntaopin kieliympäristö ja käsitteet: Toisella kielellä opiskelevan haasteet ja tuen tarpeet*. Jyväskylä Studies in Humanities 172.
- Salminen, A. 2011. *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopiston opetusjulkaisuja 62. Julkisojohtaminen 4.
- Saukkonen, P. 2016. *Maahanmuuttajien kotoutuminen Helsingissä: Työllisyys, tulot ja asuminen*. Tutkimuskatsauksia 2016:12. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Siitonen, J. 1999. *Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua*. *Acta Universitatis Ouluensis E* 37.
- Sinkkonen, H-M. & Kyttälä, M. 2014. Experiences of Finnish teachers working with immigrant students. *European Journal of Special Needs Education* 29 (2), 167–183.
- Soilamo, O. 2008. *Opettajan monikulttuurinen työ*. Turun yliopiston julkaisuja C 267.
- Stone, S. J. 1995. *Teaching strategies: Empowering teachers, empowering children*. *Childhood Education* 71 (5), 294–295.
- Taskinen, S. 2017. *”Ne voi opita toisilta” – Kasvatustieteellinen design-tutkimus maahanmuuttajaoppilaiden osallisuutta edistävästä luokkakäytännestä*. *Acta Universitatis Lapponiensis* 360.
- Tilastokeskus. 2018. *Population structure. Annual review 2018*. https://www.stat.fi/til/vaerak/2018/02/vaerak_2018_02_2019-06-19_tie_001_en.html. (Luettu 31.12.2019.)
- Toivikko, P., Sinkkonen, H-M., Wallin, A. & Eskola, J. 2017. *Kaikki pitää ottaa mukaan väkällä: Maahanmuuttaja-*

- oppilaiden näkemyksiä ystävyydestä ja oppimisesta. Teoksessa J. Eskola, T. Mäenpää & A. Wallin (toim.) *Eläytymismenetelmä 2017: Perusteema ja 11 muunnelmää*. Tampere: Tampere University Press, 152–170.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. uud. painos. Helsinki: Tammi.
- Vaarala, H. 2018. Yhteistyön mahdollisuudet – lukio-koulutukseen valmistava koulutus kielellistyvässä maailmassa. *Lähivörtlusi. Lähivertailuja* 28, 357–391. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=803747>. (Luettu 20.02.2020.)
- Valdés, G. 2004. Between support and marginalisation: The development of academic language in linguistic minority children. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism* 7 (2–3), 102–132.
- Vuonokari-Kämäräinen, S. & Paatero, M. 2019. Step2Job – akateemisten S2-oppijoiden kielitaitoa kehittämässä. Teoksessa H. Hirsto, M. Enell-Nilsson & N. Keng (toim.) *Työelämän viestintä II, Arbetslivskommunikation II, Workplace Communication II, Kommunikation im Berufsleben II*. VAKKI-symposium XXXIX 7.–8.2.2019. VAKKI Publications 10. Vaasa: VAKKI ry, 109–122.
- Vuorikoski, M. & Kiilakoski, T. 2005. Dialogisuuden lupaus ja rajat. Teoksessa T. Kiilakoski, T. Tomperi & M. Vuorikoski (toim.) *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus*. Tampere: Vastapaino, 309–334.
- Whittemore, R. & Knaf, K. 2005. The integrative review: Updated methodology. *Journal on Advanced Nursing (JAN)* 52 (5), 546–553.
- Yeasmin, N. & Uusiautti, S. 2018. Finland and Singapore, two different top countries of PISA and the challenge of providing equal opportunities to immigrant students. *Journal for Critical Education Policy Studies (JCEPS)* 16 (1), 207–237.
- Yeasmin, N., Uusiautti, S. & Määttä, K. 2020. Is non-formal learning a solution to enhance immigrant children's empowerment in northern Finnish communities? *Migration and Development*. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21632324.2020.1742993?journalCode=rmad20>. (Luettu 11.2.2020.)
- Zimmerman, M. A. 2000. Empowerment theory: Psychological, organizational, and community levels of analysis. Teoksessa J. Rappaport & E. Seidman (toim.) *Handbook of community psychology*. New York, NY; Springer, 43–63.